

українські реалії [Текст] // Мова і суспільство. Вип. 2. – 2011. – С. 101–113.

2. Тихий О. Думки про рідний Донецький край [Текст] / Хто ж такий Олекса Тихий? Статті, спогади, роздуми. – Дружківка: ПП Петрова Т. Г., 2008. – С. 12–17.

3. Тихий О. Роздуми про українську мову та культуру в Донецькій області [Текст] / Відома і невідома Олексієво-Дружківка. Друге видання. – Донецьк: Донбас, 2012. – 340 с.

4. Шевчук Ю. Об'єднання навколо однієї державної мови – категоричний імператив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/socium/ob-yednannya-navkolo-odniyeyi-derzhavnoyi-movi-kategorichnyi-imperativ-.html>

*Черниченко І. М.
(м. Вінниця)*

**«НАЙВИРАЗНІША ОСОБИСТІСТЬ ТОГО
ПОКОЛІННЯ,
ЯКЕ НАЗИВАЄМО ШІСТДЕСЯТНИКАМИ»**

Так сказав про Олексу Тихого в ефірі Донецького радіо Василь Овсієнко на початку 2007 року. До того ім'я нашого земляка виникало в передачах з різними співрозмовниками, але це були просто згадки, короткі спомини, цитування, проте радіо там, де не лише інформація, вимагає емоційної подачі. Воно несе

своїм реципієнтам не просто смисл, а й почуття. Живе слово, яке звучить, діє інакше, ніж те, що прочитане.

Звертаючись до аудиторії, Василь Васильович дуже відверто говорив, що коли він думає про Олексу Тихого, то йому здається, що такі люди могли бути лише в книжках. Назвав Мартіна Ідена та Артура із роману «Гедзь», які *«самі себе зробили, самі себе виховали, вибудували, натягнули на себе ці лати воїна, – і так з цими латами через ціле життя йдуть»*.

Василь Овсієнко знав особисто Олексу Тихого, але як цікаво він «чіпляє» аудиторію парадоксом: *«Ну, неможливо, щоб такі люди були, але цей чоловік справді був такий. Думаю, що такі люди, як Стус, Тихий, Литвин – вони, як казав колись Василь Стус: «залізний, із пластику, скла і бетону». Та він з того саме тіста зліплений, що й ми з вами. І всім їм так само боліло тіло від холоду, голоду, від тих ран. І так же хотілося ласки, тепла, їжі, як і кожному з нас, але людина здатна переступати ці болі, не скреготати зубами, а при тому ще й усміхатися, осявати тебе лагідною усмішкою, зігнувшись отак, і підперши ту грижу отак руками. І ніколи не говорити про свій біль»*.

«Радіо дає найбільше свободи, бо змушує думати», – стверджує Андрій Куликов [1]. Слухаючи Овсієнка, неможливо не думати, чому Донеччина, така, за думкою багатьох, контрверсійна політично, дала Україні стільки дисидентів, стільки поетів-патріотів...

Якось Євген Сверстюк сказав про Олексу Тихого так: цей Дон Кіхот 20-го століття з обличчям

європейського президента йшов на смерть так, як його предки йшли на палю.

Порівняння з героєм Сервантеса Василь Овсієнко в ефірі продовжував так: *«Цей Дон Кіхот вийшов на політичну арену зовсім юнаком, в 48-му році, коли проводилися вибори з одним кандидатом: він запротестував проти таких виборів, його потримали трохи під арештом – випустили. В 56-му році коли, здавалося була критика культу особи Сталіна, але імперія свій оскал проявила: окупація в Угорщині. Потоплено угорське повстання в кривавій бойні. Олекса Тихий виступає проти окупації в Угорщині, і за це йде в тюрму. Не тільки за це, а й за інші справи.*

Коли він виходить на волю в 64-му році, до школи його не допускають, але він їздить по всій Україні, майже по всьому Союзу, зустрічається з своїми колишніми друзями, з котрими знався в неволі – бачить і Левка Лук'яненка, і Юрія Литвина, митрополита Йосипа Сліпого, інших. Неспроста він опиняється в тій когорті, яка створила Українську гельсінську групу. Їхав він до Лук'яненка, прочитав установчі документи, а як раз при тому був і Микола Руденко. Він дописав ще свої факти, підписав їх і таким чином став одним з засновників гельсінської групи».

І ніби Василь Васильович нагадує тільки факти з біографії свого побратима, але звучать вони пристрасно, подаються гаряче і тому не можуть не схвилювати аудиторію. Недарма професор В. Лизанчук [2] вважає, що специфіка документальності на радіо полягає в неповторності

інтонації, своєрідності індивідуальної мовної манери людини.

І якщо в ефірі емоційну, трохи нервову подачу фактів Василем Овсієнком змінює акцентовано спокійна манера Євгена Фіалка, це, безумовно, привертає увагу. Вже справа тих, хто готує радіопередачу, нагадати, як цей журналіст ще в 1995 році якраз 27 січня в рубриці «Календар» написав, що *«в тихому місті Дружківка жив учитель Олекса Тихий, його процес став найгучнішим в історії міста»*. Фахівці підкреслюють, що голос сприймається та аналізується на рівні глибоко підсвідомому [3, с. 97].

Мине десять років, і коли Євген Фіалко не лише писатиме, а й робитиме певні кроки щодо збереження пам'яті про Олексу Тихого, доля подарує йому зустріч з одnodумцем – Євгеном Шаповаловим. Мені здається, що від них пішла ініціатива покаяння земляків перед Олексою. Вони кажуть, що цей рух, як з самої землі, виник: повернення Тихого, духовне повернення в Дружківку. І з'явиться пам'ятник у школі, де Олекса навчався, а потім працював викладачем.

Стануть помітними зміни, а ще зовсім недавно ми з поетом Юрієм Доценком, теж з Дружківки, вели сумну розмову в ефірі про те, що земляки загубили пам'ять: поводять себе так, ніби Олекса Тихий ніколи не жив тут. *«Тихо доквіл Тихого Олекси – Все мовчить, немов у рот води... Лиш верба плачуча, що над плесом, Пам'ятником докору стоїть...»*.

За чверть століття, протягом яких в ефірі Донецького державного обласного радіо ми згадували

Олексу Тихого, йшлося і про злети, і про провалля: то говорили про байдужість (іноді ворожість) антиукраїнських земляків, то про деякі зусилля краєзнавців, то про патріотичну діяльність голови Донецького відділення Союзу українок Людмили Огневої. В листопаді 2010-го вона яскраво розповіла в радіопередачі про те, як виходили у світ книжки Олекси Тихого.

Для слухача є важливими і точно знайдене слово, і інтонація, з якою воно подано, а ще вміння оповідали факти сюжетно [4, с. 322]. Пані Людмила заінтригувала своєю розповіддю про роботу Олекси Тихого «Словник мовних покручів»: як збереглася вона і як йшла до читача. А в іншій передачі цього ж року не міг не зворушити слухачів спогад, як вона відтворювала рушник, що його вишивала бабуся Олекси Тихого у 1896-му.

Було ще кілька радіопублікацій, коли згадували Олексу Тихого в розповідях про нові номери журналу «Донбас», про книгу «Відома і невідома Олексієво-Дружківка» тощо. Були спогади про його крижану волю і лагідний погляд. Були заклики громадського діяча Володимира Березіна: *«Не треба робити ікону з Тихого, вчити дітей не бути рабами – оце буде йому пам'ять»*.

Завершити огляд радіопублікацій про Олексу Тихого слід словами Миколи Руденка, з яким вони разом були засуджені у Дружківці, дзвінкими, як ляпас: *«Думайте! Вам пора!»*. Вони звучали в нашому ефірі 2013 року...

ЛІТЕРАТУРА

1. Ваніна О. Значення голосу і манери говорити для теле і радіожурналістів // Телевізійна і радіожурналістика: Збірник науково-методичних праць. – Вип. 4. – Львів, 2001. – С. 311-315

2. Куликов А. Радіо дає найбільшу свободу <http://www.mediakrytyka.info/ohlyady-analytika/andriy-kulykov-radio-daye-naybilshu-svobodu.html>

3. Лизанчук В. Радіоінтерв'ю – чи це найпростіший жанр? // Телевізійна і радіожурналістика: Збірник науково-методичних праць. Вип. 10. Львів, 2011. <http://journ.lnu.edu.ua/vypusk7/n10/tele-and-radio-journalism-10-03.pdf>

4. Сербенська О. Роздумуючи про сутність радіо // Теле- та Радіожурналістика. – 2012. – Випуск 11. – С. 317-325.

ДЖЕРЕЛА

Радіопередачі обласного радіо Донецької телерадіокомпанії з 1989 до 2014 років.